

PAMFLET

HERINNERINGEN

OMTRENT

Jacobus Landt,

DOOR

G. J. MULDER.

Te ROTTERDAM,
bij M. WIJ T.

1830.



HERINNERINGEN

ONTREKT

JACOBUS LANDT,

DOOR

G. J. MULDER.



Te ROTTERDAM,

bij M. WIJ T.

MDCCCLXXX.

Ja, ween, mijn dierbre Vriend! gij hebt een schat verloren.

A. SIMONS.

DRUKKERIJ VAN M. WIJF.

Er zijn onder de menschen zeer velen van welken weinig te zeggen valt, dat de aandacht bijzonder waardig is. Hun leven en hun ster-ven is gewoon en hunne betrekkingen alleen, hunne bloedverwanten stellen hen op prijs, en betreuren hen bij hun verscheiden. Hoe kan de orde van zaken ook anders zijn? Indien van iedereen veel bijzonders te vermelden was, wat zouden wij toch meer *bijzonder* heeten; indien iedereen onderscheiding te beurt viel, wat zou dan toch *onderscheiding* be- teekenen?

Het is dus in den aard der zaak gelegen , dat wij niet over ieder mensch , die ons voor- gaat in het verwisselen van deze wereld met eene andere , eene bijzondere aandoening hebben , of het moest die aandoening wezen , welke aan dat verwisselen van leven altijd verbonden is.

Maar , indien wij menschen naaogen , die op onze aarde uitmunten als sterren van de eerste grootte aan den hemel , dan hebben wij geene woorden genoeg , om over hen te spreken en over hen anderen te onderhouden , dan is de taal te arm , om onze gedachten uittedrukken , dan bezielt ons een weemoedig gevoel , dat ons nu eens verteert , dan weder versterkt.

Hetzelfde gevoel bezielt ons bijna , zou ik zeggen , of wij mannen nastaren , die wij nimmer persoonlijk gekend , maar die wij , om hunne hoedanigheden hebben leeren hoogachten , of dezulken , die wij uit onzen kring zien weggerukt , die wij in onzen omgang missen en aan wie wij innig verbonden waren. Wij zijn neerslachtig , indien wij groote ge-

leerden, nuttige leden der maatschappij verliezen, wij zijn eveneens neerslachtig, als van onze naauwe betrekkingen van ons worden afgescheurd.

Maar wat zal ons nu bezielen, als ons mannen ontvallen, die wij door allen zien hoogachten, welke slechts eenige kennis dragen van hunne hoedanigheden; die zooveel voortreffelijks bezitten, dat het onmogelijk is te beslissen: of de maatschappij, of wel hunne naauwste betrekkingen er het meest aan verliezen!

Verwonderlijke ordening der dingen op deze wereld! Nuttige leden der maatschappij, onmisbare leden derzelve, zouden wij zeggen, missen wij en wij behouden er zoo velen, die als de pest in hunnen adem ronddragen, die zooveel kwaads stichten, als degenen, die ons verlaten, goeds konden voortbrengen; die zoo weinig voortreffelijks bezitten, dat het niet mogelijk is hen, met die ons vaarwel zeiden, in eenig opzigt te vergelijken.

Ik heb gemeend eene hulde te *kunnen* brengen aan de nagedachtenis van eenen vriend,

wiens gemis ik diep betreur; eene hulde te *mogen* brengen, aan de asch van eenen verstandigen en kundigen van onzen tijd; eene hulde te *moeten* brengen aan de schim van eenen warmen voorstander van het ware en goede.

Ik weet, dat mijne meening bij zijne vrienden welkom wezen zal; bij allen, die van hem gehoord hebben, zal gebillijkt worden; ik weet, dat ik eenig nut stichten kan, indien ik, hoewel op mijne eenvoudige wijze, de hoedanigheden poog aftemalen, die hem eigen waren.

Wij hebben zoo gaarne voorbeelden in het goede; wij doen er ons zoo veel nut mede, wij kunnen ze niet missen, om ons tot die hoogte optevoeren, die ons door onze verbeelding als de wenschelijke wordt geschetst, waarnaar wij onophoudelijk streven, die wij zoo vurig wenschen te bereiken: eene hoogte op welke de eindpaal van onzen weg voor onze voorstelling staat opgericht.

JACOBUS LANDT werd te *Rotterdam* den 6^{ten} Januarij 1796 uit deſtige ouders geboren. Reeds vroeg toonde hij de kiemen te bevatten dier geurige vruchten, welke hij naderhand in ſtaat zoude zijn te leveren; hij was geliefd bij zijne makkers, bemind van zijne ouders, hooggeſchat door zijne meesters. Men behoeft slechts in zijne woonplaats met weinigen bekend te zijn, om reeds veel te hooren gewagen van den kindertijd van onzen vriend. Men hoort er velen, die hem als kind gekend hebben, nog met warmte over hem ſpreken. In zijne jeugd was hij reeds zeer vroeg begonnen zich met vlijt op de hoogere ontwikkeling van zijne geestvermogens toeteleggen, zocht zich hiertoe alle gelegenheid op en wist de lessen van zijne meesters op den regten prijs te ſtellen. Zijne vorderingen, op de lagere en middelbare ſcholen gemaakt, kunnen hiervan getuigen, en de onderscheiding die hem hier te beurte viel. Zijne makkers niet minder; waaronder er velen gevonden werden, die het nu tot eene bijzondere hoogte in beſchaving,

in beoefening van goede deugden, van wetenschappen gebragt hebben.

Het kind was reeds de teedere plant van eenen vruchtbaren boom, wiens takken velen zouden overschaduwen; de jongeling reeds de struik, aan welke zich duidelijke sporen van het goede, dat aanstaande was, in overvloed vertoonden. Niemand heeft zich immer in hem bedrogen, maar de uitkomst was gewacht en bekend aan den aandachtigen waarnemer van den bijzonder gelukkig begaafden jongeling.

Op de hooge school te *Leyden* in den jare 1812 gekomen, had hij slechts den ouderdom van 16 jaren bereikt. De vrees voor minder goeden omgang met jongelingen, die in plaats van naar wijsheid dorstig te zijn, de dwaasheid en nog erger najagen, had zijnen vader aangespoord, hem niet op vrije voeten aan *Leydens* hooge school gedurende den eerstvolgenden tijd te doen verblijven, maar hem onder het, zoo men dacht, verstandig opzigt te stellen van eenen wetenschappelijken man, die men meende, dat in staat zoude zijn den jeugdigen *LANDT* te leiden in zijnen om-

gang, te helpen in zijne studien, te raden in de moeilijkheden die hem mogten voorkomen.

Doch deze keuze was minder gelukkig. Zijn leidsman was voor deze taak zóó weinig berekend, dat de zachtste, de 'goedaardigste jongeling, geheel tegen zijne natuur aan, zich eindelijk met kracht tegen dit voogdijschap ging verzetten en, na weinige maanden, zijnen vader op het overtuigends bewezen had, dat hij daar nimmer zijn doel konde bereiken.

Er zijn er zoo velen, die zich uitgeven, voor onderwijzers der jeugd, die zelfs jonge lieden geheel tot zich nemen, om hen op te leiden en van teedere planten, vaste eiken meenen te kunnen vormen. En er zijn er zoo weinigen, die hiervoor eenige geschiktheid hebben. Indien dit ook anders ware, met welke rassche schreden zou de beschaving voortgaan veld te winnen, hoe groot zoude het aantal voortreffelijke mannen wezen, dat uit zulk eene school ontsproot, en hoeveel licht zouden dezen weder rondom zich verspreiden, indien er zoo velen instaat

waren, jonge lieden tot mannen te vormen. Het is hiermede, als met alle dingen: men tracht zooveel wegedragen van dezen aan wie men is toevertrouwd, als mogelijk is; doch men laat zich in het algemeen zoo niet door anderen vormen. En komt men in handen van dezulken, die verre van den weg zijn, op welk een verstandig onderwijzer der jeugd behoort te wezen: de jongeling mist vertrouwen en hiermede alle belangstelling en hoop op eenige nuttige opleiding van hem, die niet instaat is in zijne ziel intedringen en de eenige goede snaren aanteslaan; hij kiest zich zelve eenen weg, en dikwerf helaas! eenen minder goeden. Wie toch die eenigzins heeft rondgezien, heeft niet opgemerkt, dat min verstandige opleiding, geheel van het goede afwijkende menschen heeft doen geboren worden.

Anders was het echter met LANDT gelegen. Hij behoorde onder degenen, bij welken de zin tot het goede diepe wortels geschoten had, die hierdoor zich eene borstwering tegen aanvallen van buiten gesteld hadden. Hij

onttrok zich aan de onverstandige leiding, om zich zelven regel en orde voorteschrijven, en de uitkomst toonde, dat hij op zijnen tijd hiertoe reeds de kracht bezat.

De wijze van zijne studie interigten was, volgens de bepalingen, die vóór de tegenwoordigen bestonden, vastgesteld. Dezelve had hare voordeelen, maar hare nadeelen insgelijks. Voordeelig was zij, omdat zij door niet zoo dikwerf herhaalde examina eenen minder strengen en afgebakenden gang aan de zich ontsluitende verstanden aanwees; nadeelig, althans voor aanstaande geneeskundigen, omdat zij tot mindere naauwkeurige beoefening der natuurkundige wetenschappen aanleiding gaf. Over het laatste hoorde men LANDT zich menigmaal beklagen en vatte hij somtijds de hoop op, om nog in latere jaren de reeds toen geledene schade uittewisschen. Hij wist zoo goed als iemand, dat de natuurkundige wetenschappen voor den beschaafden man niet onbekend mogen wezen, dat zij den geneesheer even onmisbaar zijn, als de kennis van ziekten zelve.

Door de vrijheid in studie-inrigting, die toenmaals bestond, kon LANDT zich eenen letterkundigen weg, voor zijne studie kiezen. De schriften der ouden las hij onafgebroken, en zette zijne strikt letterkundige oefeningen, in zijne geboortestad zoo goed begonnen, voort, door het houden van de lessen in dit onderwijs, het bijwonen van disput collegien en inzonderheid door eigene studie.

Reeds hierdoor verwierf hij zich den roem van onder de vlijtigste studenten te behooren, een roem, dien hij naderhand nog zoo zeer heeft zien vermeerderen, dat niemand van zijnen tijd anders, als met hooge achting van van zijne studie sprak. De ontleedkunde en natuurkunde van den mensch trokken in het eerst inzonderheid zijne aandacht, waarbij hij de studie der vergelijkende ontleedkunde voegde, welke door den onsterfelijken BRUGMANS met zooveel sieraad werd voorgedragen. Gaarne sprak LANDT over de sierlijke wijze van spreken van dezen beroemden, en noemde zich altijd gelukkig, als hij verhaalde, dat hij zijne lessen had bijgewoond.

Omstreeks dezen tijd, in 1815, drong de nood van het Vaderland ieder weldenkenden, die hiertoe de vrijheid had, om er zijn leven voor te stellen en de studenten der hooge scholen en onder dezen LANDT, boden zich aan, om met wapenen de vrijheid, pas ontloken, te verdedigen. Ook hij behoorde onder de genen, die van deze veranderde levenswijze, eer voordeel, dan nadeel voor hunne studie ondervonden. Hij zette zijne studie, na zijne terugkomst in Pallas zetel, onafgebroken en met warmte voort.

Onder andere strekken hiervan ten bewijze de twee schoone academische Verhandelingen, die hij op uitgeloofde eermetalen aan Leydens geneeskundige faculteit inzond en waarop hij in 1818 en 1819 met goud werd bekroond. De eerste raakte de leer der aanwijzingen (1), de tweede die der gezonde en zieke slagaderen (2). Deze beide stukken, met de meeste

(1) Quenam est vera doctrina indicationum? Quid ad eam confert sana *ἔμπειρία*? Qualem tandem usum habet in seligendis remediis, quae eodem titulo, in eadem classe eodemque ordine materiei medicae disponi solent.

(2) Quaeritur sententiarum, quae anatomicis, tam an-

zorg bewerkt, kunnen getuigen wat LANDT reeds toen vermogt, wat hij zoude hebben kunnen doen, in de geleerde wereld, indien hij zich aan studie steeds had kunnen blijven overgeven. Niet minder was zijn academisch proefschrift, in 1819 openlijk verdedigd, dat over den kinderlijken leeftijd (3) handelde. Helderheid, naauwkeurigheid, vlijt, grondige kennis, zijn alle zaken, die zich om strijd vertoonen, indien men met eenige kennis van zaken deze drie belangrijke stukken leest. Zij onttrokken den jeugdigen LANDT reeds toen aan de vergetelheid en kunnen nog voor hem getuigen.

Twee dingen kennen wij nog van zijnen studietijd, waaruit wij kunnen opmaken, hoezeer hij onder de beste studenten eene eerste plaats mogt bekleeden: de achting, die zijne leermeesters, en de vriendschap, die de meest

tiquioribus, quam recentioribus, de arteriarum structura fuerunt, historia critica, porro pathologica morborum, qui eisdem accedunt, explicatio, in penitiore structurae cognitione fundata; denique hujus notitiae usus, cum in curandis illis morbis, tum in nonnullis operationibus chirurgicis.

(3) *Specimen medicum inaugurale de aetate puerili.*
Lugd. Bat. 1819.

ijverige en kundige medeleerlingen hem gewoon waren te schenken. Hij was de huisvriend van de meeste zijner hoogleeraren en noemde van de toenmalige studenten van Leydens hooge school, die thans onder de uitstekendste mannen van onzen tijd behooren, er velen zijne vrienden, die hem wederkeerig voor hunnen vriend erkenden.

Er is geene plaats in de wereld beter geschikt voor het aankweeken van ware, hartelijke vriendschap, geene plaats, die beter den mensch voor het ontvangen en geven van vriendschapsblijken geschikt maken kan, dan de academie. In de maatschappij heeft ieder een eigen doel, dikwerf tegen dat van anderen overgesteld; op de hooge school allen hetzelfde. In de maatschappij is men dikwerf verplicht niet te open of te rond te wezen; op de academie verplicht zoo rond mogelijk met anderen te verkeereren. In de maatschappij is men met menschen van allerlei aard in meerdere of mindere betrekking, ook met die, welken men liever verre van zich zoude wenschen; op de hooge school kiest men uit zoo velen, van

alle oorden zamen gevloede medemakkers, die allen van denzelfden leeftijd zijn, nog dezelfde, met welken men het meeste overeenstemt; alle anderen laat men varen; men denkt er niet om dit anders te doen. Van hier, dat men niemand met meer warmte over vriendschap hoort spreken, niemand zich grooter opofferingen voor anderen ziet getroosten, dan de academieburger.

Met deze hooge mate van ontwikkeling van gevoel voor vriendschap, is, als eene andere zuster, het gevoel voor liefde verbonden. De academieburger weet de loffelijke deugden der andere sexe zeer hoog te waarden. Hij is in den tijd, om ze te kunnen waarnemen en te verstaan, om ze hoogteschatten en zich er voor de toekomst alles van te beloven en te verzekeren.

In eene hooge mate had LANDT beide deze gaven, hoezeer niet op de hoogeschool verworven, hier echter gelouterd, aangekweekt. Hij was een hartelijk vriend en beminde met zijne geheele ziel zijne dierbare gade. Onder hetgeen hem bij allen, die hem slechts eenig-

zins kenden , zoo bemind maakte , behoort inzonderheid zijne algemeene menschenliefde. Dit is een eerste vereischte voor het aankweken van vriendschap. Hij hield de menschen voor goed , tot zij bewezen hadden kwaad te zijn. Hierdoor had hij zoovele menschen rondom zich , die hem hunnen vriend noemden en kon hij op de vriendschap van zoovelen staat maken , indien hij dit slechts van hen verzocht. Hij was toegeeflijk en inschikkelijk en had daardoor bijna alle de vrienden , zelfs van zijne jeugd behouden. Hij was openhartig en had daardoor spoedig eene vrij naauwe bekendheid met menschen aangegaan. Ik herinner mij de plaats en het oogenblik nog , waarop hij mij , dien hij niet kende , toesprak , nadat ik reeds eenige maanden in deze stad als geneesheer verkeerd had. Het was aan den weg , dat hij mij ontmoette en mij staande hield. » Waarom leeft gij tot nu toe zoo op » uzelfven ,” zeide hij , » en zoekt gij niemand » uwer kunstbroederen eens op.” Ik wist niet wat ik zeggen zou. Den geneesheer LANDT kende ik wel van aangezicht , maar weinig meer.

En deze sprak mij daar aan over zaken, over welken ik mij ter naauwernood tegen iemand had durven verklaren. Maar op zijn gelaat las ik spoedig openheid, en de rondheid van zijnen toon, deed mij niet aarselen hem te zeggen: » omdat ik hoor, dat de geneeskunde » digen van deze stad, niet allen in de beste » verstandhouding onderling leven. Daarvoor » ben ik bevreesd, » zeide ik; » ik houd van » harmonie, en kan ik die niet vinden, waar » ik ze wenschen zou, zoo blijf ik in mijzelf » te vreden. » Hij lachte en zeide mij, de hand toereikende: » welnu waag het eens met » mij, en beproef eens of gij reden hebt, om » ook mij te verdenken. » Heden avond nog » zal ik komen, » zeide ik, en ik kwam en den ganschen avond tot in den nacht toe sprak ik met hem en ik beklagde mij niet onmiddelijk zulk eenen man te hebben leeren kennen. En van dien tijd zag ik hem dagelijks en sprak met hem over alle omstandigheden des levens en had in hem eenen vriend, in wien ik nimmer iets te wenschen had.

In 1819 verliet hij de hooge school en vestigde zich als geneesheer in zijne geboortestad. Hij huwde in het volgende jaar met eene vriendin zijner eerste jeugd, die van dien tijd af steeds zijne liefde in volle mate genoten had, maar die hem ook zoo overladen had met blijken van gehechtheid, dat allen, die hen beiden kenden, steeds gewoon waren hun onderling geluk te roemen. Zijne opgeruimtheid maakte hem tot de bron van vele, van alle huisselijke genoegens, zijne huisselijkheid zijn gezin tot eene plaats, waar ieder gaarne verkeerde. Vier jonge kinderen, die hem dit gelukkig huwelijk gaf, zullen, dit wenschen wij, zijner nagedachtenis eere aandoen.

In het opsommen der goede hoedanigheden van afgestorvenen, die wij hoogschatten, moet men zich eenen strengen weg afbakenen. Men zou anders niet ophouden te vermelden van hetgeen, waarmede de gedachte zoo vervuld is; men zou, ter algemeene lezing zijne herinnerigen openleggende, voor sommigen den schijn aannemen, als of men hetgeen een

mensch al behoort te bezitten aan dengenen gegeven had, wiens nagedachtenis men naar waarheid wilde hulde doen. Verre zij het van mij hiervan voor één enkelen zelfs den schijn op mij te laden. De persoon, over wien ik spreek, is mij te heilig, dan dat ik met ijdele praal in wezen of in schijn zijner nagedachtenis eene hulde zoude willen of kunnen brengen.

Ik heb het dus het voegzaamst geacht, onzen betreurden vriend in zijne betrekking tot de maatschappij inzonderheid te moeten doen kennen. Als maatschappelijk mensch, als nuttig lid der maatschappij leefde hij toch het meest. Wij zien hem dan tevens als *mensch*, als wij hem beginnen te beschouwen in zijne zoo nuttige betrekking tot de genen, met welke hij terzelfder tijd op de aarde verkeerde: in zijne betrekking als verzorger van zijne lijdende evenmensen.

De uitoefening der Geneeskunde heeft vele bezwaren boven de beoefening derzelve. Ik noem in de eerste plaats de groote zorg, de

angst, die men voor zijne zieken heeft. Indien een warm en menschlievend geneesheer, in den eersten tijd van de uitoefening zijner kunst, hulp aan diegenen geven moet, die aan eene zware ziekte ter nederliggen, dan weet hij niet, hoe dikwerf hij slechts zijnen lijder bezoeken, hoe menigmaal hij zich maar van zijnen toestand overtuigen zal, om zijn geweten gerust te stellen. Hij gevoelt zich niet zoo ervaren in zijne kunst, dat hij niet grove misslagen begaan, niet een geheel verkeerd geneesplan vormen kan; hij kent zijne beperktheid en heeft rust, noch duur, voor dat hij zich nogmaals en nogmaals verzekerd heeft, dat aan zijnen lijder is gedaan, wat de kunst vermag. Hij bezoekt hem elk uur schier van den dag, en zoo dikwerf hij slechts komen kan, zonder achterdocht optewekken. Die ziele angst is bij niets te vergelijken; dagelijks keert zij weder en wordt zij erger en erger, en het is den jeugdigen geneesheer dikwerf ondraaglijk, indien hij zich voorstelt zijn geheel volgend leven zoo gefolterd, zoo beangst te moeten doorbrengen. Eerst na

eenige jaren, als meer naauwkeurige kennis van het vermogen van zijne kunst hem meer vertrouwen geeft, wordt niet dat geweten in slaap gesust, maar met grond meer gerust gesteld, of minder in beweging gezet, omdat alleen dat, hetwelk op goode gronden aanwendbaar was, door hem aan zijne zieken is toegediend.

Menigmaal gaf dit onderwerp aanleiding tot gesprekken van onzen vriend. » Wij moeten ten daar niet inkomen, » zeide hij, » wij moeten nu slechts trachten te doen, wat wij vermogen. Indien ik herdenk wat kwaads ik welligt in het begin van mijne loopbaan gesticht heb, terwijl ik het beste wenschte, » zoo wordt mij de wereld te eng. » Die hem gekend hebben kort na zijne vestiging als geneesheer, weten ons te verhalen, hoezeer hij dikwerf haakte naar eene standsverwisseling. Hij kende toen nog te weinig het heilzame vermogen der kunst, te veel hare zwakke zijde, en hij durfde het zich niet voorstellen, zijn geheel leven te moeten slijten, onder zoo vele folteringen, als hem slingerden. Hoe

gelukkig voor de menschheid, dat zijne gevoeligheid niet tot uitersten oversloeg! Hoe gelukkig voor honderden van de stad onzer inwoning, die door zijne raadgevingen, door de middelen, door hem toegediend, nog op deze wereld verkeerden; zoo zijn wij toch gewoon ons uittedrukken. Gewis zij zijn het, voor welken hij zoovele zielesmart leed, die thans hem nastaren met eenen traan van dankbaarheid in hun oog.

De tijd was niet in staat zijne bezorgdheid over zijne lijdens te verminderen, en al mogt de angst hem hebben begeven, omdat hij zijnen voet op vasten grond had leeren zetten: de bezorgdheid had hem niet verlaten. Er zijn onder onze kunstbroeders, van welken gezegd wordt, dat zij een verstaald geweten hebben, en er zijn er, van welken dit naar waarheid te zeggen is. Zij hebben niet alleen geleerd hun ligchaam aan aandoening te gewennen, maar ook hunne ziel; of liever: zij hebben geleerd hunne ziel zóó afstompen, dat zij niet meer, dan door leed, hun zelve aangedaan, te bewegen zijn. Ziet slechts hunne

ruwheid, hunne wijze van leven, van denken; hoort hen slechts over groote verliezen spreken. Het is als of zij over de grootste nietigheden handelen. Na eenen geheelen dag zieken en dus ook zware zieken bezocht te hebben, spannen zij zich des avonds uit onder de nietigste beuzelingen. Zoo zijn er b. v., die gewoon zijn hunne ledige uren met spel, met onnoozel kaartspel te dooden; die dit niet nu en dan, zooals iedereen, maar onophoudelijk doen. Welk een onnoemlijk klein denkbeeld moeten dezen van hunne kunst, van hunne wetenschap hebben, die, naar de woorden van eenen wijzen geneeskundigen der ouden, zoo groot is, terwijl ons leven zoo kort en ons verstand, naar zijn oordeel zoo beperkt is, dat hij iedereen wil aangespoord hebben tot onderzoek, tot naarstig, tot onophoudelijk onderzoek. Ik weet het niet, of het niet beter ware, dat zulke geneesheeren niet *menschen*, maar het onnozel rundvee gingen verzorgen.

Groot was de afkeuring, die LANDT aan dezulken gaf. Nooit kwam hun naam over

zijne lippen, of hij voegde er bij, » dat » zijn geene menschen." Toen hij begon de Geneeskunde alhier uitte oefenen, gebeurde het menigmaal, dat zijne gade hem steeds de eenzaamheid zag zoeken, haar zag ontwijken, en hij zich geheel en al ging toewijden aan de nagedachtenis van eenen, hoewel hem niet bijzonder bekenden lijder, onder zijne behandeling gestorven. Dan barstte hij uit in tranen en zocht alzoo zijn hart lucht te verschaffen.

Het was aandoenlijk hem over het leed zijner lijders te hooren spreken. Die hem kende, zag reeds van verre op zijn gelaat, dat hij door treurige gedachten bewogen werd. » Hebt gij het reeds gehoord, zeide hij dan, » hoe spoedig die gestorven, hoe gevaarlijk ziek » gene is?" Hij hield niet op, iedereen te bewegen en medelijden in te boezemen; niemand dergenen, die hij op zulk eenen dag bezocht, bleef onkundig van hetgeen hem onophoudelijk bezig hield. Dat mag met regt lijden met anderen, dat mag medelijden heeten. Het is eene aandoening, die welligt het lig-

chaam verteert, maar die hetgeen in ons onverteerbaar is versterkt en opwekt, die goede hoedanigheden in groote menigte kan aankweeken. Die LANDT gekend heeft, weet, welke vruchten het hem heeft opgeleverd.

Zoo als intusschen ieder verstandige zich nimmer door zijne aandoening tracht te laten overmeesteren, zoo had hij ook de gaaf aan zijn gevoel paal en perk te stellen. » Laat ons » ons niet verweken » hoorde ik hem menigmaal zeggen, indien hij bij zeker leed vreesde, dat de aandoening zoude beginnen kwade gevolgen te hebben, en dan herstelde hij zich als in een oogenblik en deed zijn verstand zegepralen. Indien ik iemand *overtuigen* moest van de goede hoedanigheden van onzen vriend, ik zou hem vragen: wat hij beter verlangde, of dit niet verstandig heeten mag.

Het is voorzeker een vreemd verschijnsel in de wereld, dat men degenen, die hun leven prijs geven voor het heil van anderen, die hunne genoegens, hunne naaste betrekkingen, zelfs hunne gezondheid voorbijzien, om anderen wel te doen, dikwerf zoo mis-

kent. Men is gewoon de dingen naar de uitkomst te schatten en daarmede gaat het oordeel dikwerf den verkeerden weg. Maar bovendien hangt men, in het beoordeelen van geneeskundigen, zóózeer aan het uitwendige, dat het vreemd is, hoe zulks met de geringste beschaving in de maatschappij mogelijk is. Er zijn geneesheeren, die door hunnen toon, schoone woorden, figuur, schijnbare belangstelling de menschen voor zich weten intemen en achter dit schild veel weten te bedekken, zelfs onkunde niet uitgesloten. Maar er zijn er ook, die zulk een schild niet behoeven. Onder dezen behoort onze vriend eene eerste plaats te bekleeden, en niettegenstaande dit, viel hem het lot nu en dan te beurt, van harde woorden te moeten aanhooren. Die inrigtingen in onze stad, die voor behoeftigen daargesteld, thans geheel ontaard zijn, gaven aan velen hiertoe reden tot klagten. Ook LANDT was hierboven niet verheven. Niet allen kenden zijnen edelen inborst, niet allen spraken hem toe, zoo als hij dit altijd vergen mogt. Zeer zwaar drukte hem

dit ter neder en slechts zelden vermogt hij zich eensklaps hierboven te verheffen. Hoe waakte hij ook voor het heil van anderen! hoe weinig verdiende hij miskenning! Maar indien hij zich al eens beklagen mogt over hetgeen hem in dezen mogt te beurt vallen, » vriend » zeide hij aan het slot zijner uitboezeming hierover: » er zijn zoo velen, die » niet in onze ziel lezen, en veroordeelen » zij ons, zoo doen zij dit inderdaad niet, » want zij hebben ons niet gekend. Indien » zij wisten welk leven wij leiden, zij zouden ons niet veroordeelen. » —

Onder de geneesheeren van zijnen tijd was er echter niemand, die in de uitoefening van zijne zaak meer uitwendigen voorspoed had, dan hij. Hij genoot het vertrouwen van zoo velen, dat niemand zijner tijdgenooten hem niet als den zoodanigen erkende, die de ruimste geneeskundige betrekkingen had. Iedereen wilde LANDT tot zijnen geneesheer hebben, en die eenen anderen arts in vroegere jaren gekozen, en met vertrouwen behouden had, sprak echter van hem, als over den kundigsten, den

besten arts. Zijn geheele leven was hierdoor aan de uitoefening der geneeskunde toegewijd en had hij zijne standplaats en zijne betrekking tot de maatschappij niet verwisseld, dan zou het hem, met al zijnen ijver en zijne liefde voor zijne zaak, na korten tijd onmogelijk geweest zijn, om aan het verzoek van vele hulpbehoevenden te voldoen

Wij vermelden dit niet, om hierdoor hem als een voortreffelijk uitoefenaar der kunst te doen kennen; want wij zeiden het zoo even: men neemt wel eens den schijn voor het wezen. Maar wij vermelden dit, om te doen zien, hoezeer hij met het wezen, den schijn kon verbinden. En meer nog dan dit, indien men degenen nagaat, die zich aan zijne zorg toevertrouwden. Ik ken er vele harte-lijke, verstandige lieden onder, die de gaaf hebben van te kunnen kiezen, op grond van overtuiging. En dat bewijst voor zijnen inborst en zijne geneeskundige hoedanigheden.

Niet alleen strekt zijne uitgebreide geneeskundige praktijk ten bewijze van het vertrouwen, dat men hem, die onder de jongere

kunstoefenaars behoorde, volgaarne gewoon was te schenken. Maar men moet hem in onderscheide niet staan als geneeskundige aangeetroffen hebben, om te weten: hoe men zich geheel aan hem overgaf, hoe hij het vertrouwen op zijn open gelaat medebragt en den angstigen hierdoor wist kracht te geven, den treurigen, om een naderend gevaar, wist op te beuren. Hij was een braaf, een kundig, een fijn beschaafd, een verstandig, een zelfstandig geneesheer, en die hem als zoodanig kende, gunde hem niet alleen de eer zoozeer gezocht, zoo algemeen gewild te zijn, maar prees ieder een gelukkig, die hem tot zijnen arts gekozen had. Er zijn er velen, die zich kunnen herinneren vroeger van mij gehoord te hebben, » die zich een goed geneesheer kiezen wil, moet aan LANDT de zorg voor zijne gezondheid opdragen.” En zoo mogt ik toch over hem spreken, die hem dagelijks zag en hoorde, die duizendmaal over zieken en ziekten met hem gewoon was te spreken, die hem als zijnen raadsman inriep, indien fijner oordeel, meer kennis noodig waren,

dan ik bezit. Ik wil deze hoedanigheden van hem doorloopen, ten einde ik niets onbeproefd late om zijner nagedachtenis naar waarde hulde te doen. —

» Waarlijk hij had eenen vromen zin, » zeide mij een zijner vrienden, en inderdaad, die hem in zijne huisselijke betrekkingen hebben gekend, weten dit volkomen, die hem als verzorger van lijdenden hebben nagegaan, zijn hiervan geheel overtuigd. Hij behoorde echter onder diegenen, welke weinig over godsdienstige en zedekundige onderwerpen spreken, maar er veel van beoefenen. Dat spreken over die zaken, was zelden zijne zaak. Hij vermeed dit met opzet, want hij hield het er voor, dat ware braafheid in de handelwijze zichtbaar wezen moet; dat men door zijn voorbeeld stichten moet, en dat het niet iedereen en niet altijd past er over te spreken.

Het was dus van hem te verwachten, dat hij zijne lijdens, als lijdende *menschen* zoude aanzien, dat hij hen met die zorg zou behandelen, die wezens van eene hoogere orde verdienen. Hij kon, uit dit oogpunt beschouwd,

dikwerf met vuur over het nuttige der kunst spreken en had hij niet zulk eenen inborst gehad, had hij niet van eene zeer edele zijde zijne kunst bezien; wat zou in staat zijn geweest hem, door zijne uitgebreide bezigheden, aan zijn gezin geheel te onttrekken, hem te verplichten hiervoor bijna niets te kunnen zorgen, indien hij niet had gemeend een edel beroep in al deszelfs uitgebreidheid te mogen en te moeten vervullen.

Het eerste kenmerk van een braaf mensch is voorzeker naauwgezetheid; het hoogschatten der zorg voor kleinigheden, zoowel als voor in ons oog groote dingen. De verstandige, de brave man, acht eigenlijk niets klein, maar gaat met zorg alles na. Zoodanig was LANDT. In het vervullen zijner pligten was hij ijverig. Men zag aan hem niet, wat hij klein, wat hij groot noemde, maar hij deed wat zijne hand vond om te doen.

Evenzoo in het verzorgen zijner zieken en hetgeen tot hun behoud, hun welzijn, hun genoegen behoorde, hetgeen daarom met zulk een gelukkig gevolg bekroond werd, omdat

hij belangstellend was voor zijne lijdens, als of zij leden waren van zijn eigen gezin. Hij had de gelukkige gaaf, van tegen allen, die op zijne hulp rekenden, niet slechts hartelijk te schijnen, maar dit inderdaad te zijn. Er zijn menschen, die slechts voor weinigen, *die* hartelijkheid hebben kunnen, die het zout der zamenleving is. Wij mogen dezen niet veroordeelen, want wij weten niet, hoezeer teleurstelling in menschen en wat al meer op hen gewerkt heeft, in het verminderen dier algemeene belangstelling in alle hunne natuurgenoeten zonder onderscheid. Maar wij moeten hem roemen, die van diezelfde teleurstellingen ondervonden heeft en echter de vriend blijft van ieder, die slechts om deze vriendschap blijft vragen. Deze gelukkige gaaf had LANDT. Een mijner vrienden plagt van hem te zeggen » de geheele » stad is zijn huis » en een ander » overal, » waar hij als geneesheer verkeert, is hij de » vriend des huizes. » Wanneer men zich nu voorstelt, dat dit niet hartelijkheid in schijn, maar in wezen was, hoe zullen wij voldoende woorden vinden, om de hoedanigheden van

onzen vriend naar waarde aftemalen. Ziet slechts de blijken van dankbaarheid, die hij van zijne gewezene lijdenden ondervond, en gaat slechts in deze treurige dagen de huizen van honderden binnen, om u te overtuigen van de diepe droefenis, die de huisgenooten geheel vervult, over het verlies van hunnen dierbaren.

Drie zaken noem ik nog, om zijne groote belangstelling in het heil van anderen te doen kennen: zijne hulpvaardigheid, zijne onophoudelijke bezigheid en ontbeering van alle rust en uitspanning, en zijn geduld.

Waar hulp noodig was en van hem verzocht werd, was hij de ijverige, de niets te wenschen overlatende helper. Van hier, ik durf het bijna niet noemen, van hier zijne zwakke gezondheid, de uitputting zijner krachten, van hier zijn vroegtijdige dood. Toen eene ziekte in het laatste voorjaar hem aan zijne legerstede bond, bad ik hem onophoudelijk: hij mogt toch zijne uitgebreide betrekkingen zooveel in hem was verminderen, hij mogt toch zijne wankelende gezondheid onder

het oog houden. Zijne vrouw en kinderen waren tegenwoordig. Met aandoening wees ik hem op deze hem dierbare panden en ik kon hem hierdoor bewegen, mij te beloven zichzelven niet op den duur te zullen voorbijzien. Maar het was te laat. Zijn verblijven in de zelfde betrekking was te kort, zijne standsverwisseling en zijn verscheiden te spoedig, dan dat men iets anders zeggen mag, als: het was te laat. Hij leefde voor het heil van anderen en is hiervoor gestorven.

Onder de moeilijkste dingen in dit leven behoort voorzeker het aanleeren van geduld. In niets behoeft men zichzelven zoo geheel voorbij te zien, zoo geheel te bezitten, als in het hebben van geduld. Onder degenen, die geduld in de grootste mate behoeven, behoort buiten alle tegenspraak de geneesheer. Hij leeft geheel tusschen menschen, en ieder een kan hem zaken voorhouden, die hij met geduld zal hebben aanteheoren, wil hij niet geheel zijn doel missen. En wat nog erger is, iedereen is in staat hem van zijnen zoo kostbaren tijd te ontrooven. Die geleerd heeft

zijnen tijd in oogenblikken intedeelen en ieder oogenblik als een gedeelte van zijn leven te waarderen, heeft het dikwerf angstig, indien men hem met *niets* geheele uren bezig houdt. Een studerend mensch, iemand die wetenschappen heeft leeren kennen, beklaagt zich dagelijks, zich niet veel hieraan te kunnen wijden. En gaat er een dag voorbij, waarop hij ten minste niet iets aan de beoefening dier geliefkoosde wetenschappen heeft kunnen doen, zoo is het hem, als had hij dien dag te vergeefs geleefd. Denken wij ons nu onzen vriend, die zoo goed toegerust de hooge school verliet, die zooveel prijs op studie stelde, buiten de gelegenheid, om hiervoor zelfs in vele dagen eenigen tijd aftezonderen en wij kunnen ons voorstellen, welk eene zaak van hoog belang hem dringen moest in het bedaard aanhooren van de langwijligste verhalen, de opsomming van de grootste nietigheden, ter zake waarvoor men komt niets afdoende. Dat mag belangstelling in het heil van menschen heeten, als men het geduld heeft, om dit alles aan te hooren, ten einde men vertrouwen winne,

en vertrouwen inboezeme , ten einde men uit het vele *iets* opvange , dat in het belang der zieken strekken kan. En denken wij ons nu daarbij het levendige van de ziel , die in staat was die somtijds langzame bewegingen van denkbeelden van anderen te volgen , en wij hebben eene groote hoedanigheid in hem , wiens gemis wij betreuren , gevonden , die , door de menschen in het algemeen , daarom minder wordt geschat , omdat zij minder in staat zijn dezelve te kennen. Want velen toch leven op deze wereld , als leefden zij er duizend jaren.

Maar die braafheid , die naauwgezetheid , die belangstelling kunnen geenszins den geneesheer vormen. Er behoort voor alle dingen toe , dat men uitgebreide kennis hebbe van het maaksel en de verrigtingen des menschelijken ligchaams , van de afwijkingen door ziekte-oorzaken in dit voortgebragt , van de kenteekenen der ziekten , de wijze om zieken te behandelen en zooveel meer nog , als tot onmiddellijke uitoefening der kunst vereischt wordt. En noemen wij nu de kennis der natuuryoortbrengselen en natuurverschijnselen ;

de kennis van de ziel en het hart des menschen , welke niet alleen eenen verbazenden invloed uitoefenen op de ziekte , maar ook op al wat op den zieken betrekking heeft , zoo hebben wij den kring van kennis , waarin zich de Geneeskundige moet kunnen bewegen , eenigzins aangeduid.

Het is waar , LANDT kon in de laatste jaren zich weinig meer toeleggen op de uitbreiding van zijne kennis ; maar welke gronden had hij zich vroeger gelegd , welk eene voorname plaats kon hij bekleeden onder de Geneeskundigen van zijnen tijd ? En mogt hieraan iemand twijfelen , zoo zou ik tot bewijsgrond aanvoeren , de onderscheiding , die hem slechts kort geleden te beurt viel , toen men hem den eersten geneeskundigen post in ons land ging aanbieden . Wie , zooals hij , geheel ongezocht in zulk eene betrekking treden kon , door verstandige lieden hiertoe gekozen , moest voorzeker de meest uitgebreide geneeskundige kennis bij zijne andere hoedanigheden voegen .

Het was voor ieder een , die hem kende , te bejammeren , dat hij in de laatste jaren zijne

kennis zoo weinig konde uitbreiden; » mijn » geest heeft hier eenige jaren moeten rusten, » zeide hij bij zijn vertrek van hier, » ik verlang vurig denzelfden weldra meer te » kunnen beschaven.» Maar zijne kennis was desniettemin veel omvattend. Hij had niet slechts de studie der Geneeskunde in al haren omvang aangehouden, maar meer nog dan dit in zijne ledige oogenblikken gedaan. Getuige hiervan zijne zoogenaamde lectuur van smaak, zijne Godsdienstige lectuur enz. En bij dat alles bezat hij de gaaf, om nederig te wezen, meer dan iemand. Hij behoorde onder degenen, die niet nederigheid in den mond en hoogmoed in het harte dragen; maar onder de waarlijk nederigen van harte. Ook hiervan getuige zijn omgang met allen, met welke hij in betrekking kwam. Niemand heeft ooit op zijn gelaat, of in zijne woorden gelezen, dat hij zich meerder gevoelde, dat hij zich boven anderen verhief, terwijl hem door iedereen de eerste plaats werd toegekend. Hoezeer dus op zware proef gesteld, verdroeg hij de aanlokkelijkheid van

zelfsverheffing; eene proef, die inderdaad voor hem zwaar mogt heeten, omdat hij niet onverschillig was voor onderscheiding, indien hij deze verdiende. Maar hij wist aan zijne eerzucht paal en perk te stellen, hij wist betaamelijke eerbetuiging gretig aantenemen, maar eveneens zich te onthouden van aanmatiging omtrent anderen. Hierdoor was hij de vriend van velen en had hij vele vrienden.

Met deze uitgebreide kennis verbond hij twee belangrijke hoedanigheden: hij had een helder oordeel en was daarbij fijn beschaafd. Er zijn er velen, en vroeger waren er nog meer, die kennis bezitten, maar niet die praktische kennis, die de eenige ware is; die veel hebben onderzocht, vooral uitgebreide boeken-kennis hebben, maar die daarvan geen voordeel kunnen trekken, indien dit noodig is. Dezulken hadden inzonderheid vroeger gewoonten, die van de algemeene afwijken. Dat behoorde er zoo bij. Zonderlinge menschen waren het. Men noemde ze *geleerden*. Zij zonden groote boekdeelen in de wereld, en onder dezen dikwerf onbeschrijflijk nuttigen;

maar zij hadden niet wat een mensch boven alle dingen noodig heeft: de gaaf om met anderen te leven. Hunne geleerdheid was, zoo noemde men dit, kamergeleerdheid, hun leven kamerleven en hun sterven hiervan niet onderscheiden. Het was menigmaal twijfelachtig waarvoor zij leefden, en van velen is dit vraagstuk nog niet opgelost.

Geheel anders de meeste geleerden van onzen tijd en LANDT onder de eersten, die zich hierin onderscheidden. Hij wilde niets opzamelen en bewaren, indien hij er dadelijk niet mede stichten kon en hij had de gaaf dit zonder voorbeeld te kunnen doen. Voor alle dingen was hem een helder verstand hierin behulpzaam. Hij had geleerd zijne lijders met naauwkeurigheid gadeteslaan en te ondervragen, en hetgeen hen omringde insgelijks. Hierdoor had hij zich spoedig een denkbeeld van de ziekte en het gestel der lijders gevormd, dat den toets konde doorstaan, waarvan hij niet weder afweek; want zijne meening behoefde ook voor zijn eigen onderzoek, later te ondernemen, niet te zwichten. Was een

geval hem duister, kon hij noch oorzaken opsporen, noch over den aard der ziekte zich een denkbeeld vormen, dan liet hij het bij het eerste onderzoek niet berusten, maar herhaalde dit op andere wijze, tot zoolang hij geheel overtuigd was zich niet te bedriegen. Voor dien tijd had hij geene meening geuit, na dien tijd mogt hij eene onwrikbare meening hebben, die hij voor niemand liet varen, want niemand overtuigde hem van dwaling. Niet lang voor zijnen dood had een geneesheer, wiens raad bij een van zijne lijders tevens ingeroepen was, over dit waarlijk ingewikkeld geval, na zeer weinige vragen, zich een geneesplan gevormd en een denkbeeld over de ziekte geuit; hetgeen met het zijne strijdig was. Duizendmaal sprak hij hierover met verontwaardiging tegen allen, die hij kende. Het was hem geheel ongewoon van zulke misvattingen beticht te worden, het gold eenen lijder, dien hij lang aandachtig had waargenomen en zich nu te doen opdringen, dat hij gedwaald had, dit reeds was hem ondraaglijk, veel meer nog dit opdringen van eene dwaling,

door iemand, die in weinige oogenblikken zich eene theorie van het geheele geval had gevormd.

Zoo voorzigtig en helder als hij in het nasporen der oorzaken en van den aard der ziekte was, zoo was hij het ook in het vormen van een geneesplan. Hij behoorde niet onder diegenen, welke, steeds ingenomen met nieuwe geneesmiddelen, gewoon zijn op hunne lijders proeven te nemen. Integendeel hij keurde dit ten sterkste af en gispte de voorbeelden hierin van onzen tijd gestreng. Wat kon men anders van zulk een verstandig geneesheer verwachten? Eenvoudigheid was ook hierin zijn streven. Alleen *beproefde* geneesmiddelen diende hij toe, en liever nog deed hij het zonder geneesmiddelen, maar met hetgeen uit het gewone leven te bekomen is. Zoodat men van hem zeggen mag, hij was geneesheer als een kind zoo eenvoudig, en dat is het kenmerk van het ware, zeide een onzer voorvaderen, wiens voorbeeld diep in zijne ziel gegrift stond.

In de uitoefening van deze studie is den uitoefenaar niets nuttiger, dan beschaving; die

fijnheid van ziel, die met zooveel regt op grooten prijs gesteld wordt. Men heeft omgang met alle standen, en men heeft voor omgang in de meest aanzienlijke standen noodig beschaafd te zijn, maar voor omgang met de minste standen der maatschappij, eene nog veel grootere beschaving noodig. Men ziet menschen van allerlei aard, en komt er mede in naauwe aanraking, moet ze dus weten te verstaan, en zich aan hun doen verstaan; niet na onderling zeer veel gewisseld te hebben, maar eensklaps en op de eerste ontmoeting. Eene tweede ontmoeting is misschien te laat, om met al het noodige bekend te worden en men heeft eenen lijder door zulk eene zoogenaamde bijzaak verloren.

In eene zeer hooge mate bezat LANDT deze voortreffelijke hoedanigheden. » Hij noemt » altijd het woord, dat men hebben moet » zeide mij eene zijner fijnst beschaafde vriendinnen. En waarlijk, zoo deed hij. Hij kon zijne gedachte, die hij ras goed geordend had, zoo duidelijk in woorden overbrengen, als iemand en kon dus zijne ziel aan anderen bekend ma-

ken. Maar hij kon ook anderen verstaan. Uit minder naauwkeurig verhaal, wist hij de waarheid opte zoeken, en twijfelde hij aan zijne meening, zoo herhaalde hij, hetgeen hij gemeend had te hooren. Alzoo had hij de gelukkigste gaaf van eenen geneesheer aan de legerstede zijns lijdcers, maar ook de gelukkigste gaaf van eenen belangstellenden vriend des huizes. Zoo sprak hij duidelijk tot de omstanders, en hoorde uit een enkel woord, door een hunner geuit, zooveel hij noodig had. En voegt men hierbij nog de uitwendige beschaving, die hem was ten deel gevallen, de bevallige wijze van zijn en spreken en handelen, die toch door niemand mag voorbijgezien worden, indien zij met hoogere beschaving verbonden is; zoo weten wij, waarom het LANDT was, die den lauwer in de uitoefening der geneeskunde behaalde.

Zelfstandigheid is voor den mensch eene onmisbare hoedanigheid. Het woord wordt afgeleid van *staan*, dat is iets werkdadigs en wel *door eigene kracht staan, zelf staan*.

Wie twijfelt er aan, dat een zedelijk wezen, dat *wil* ontvangen heeft, dat een ligchaam ronddraagt, met vrije beweging begaafd, ook een geestelijk deel hebben moet, dat niet minder in staat is zich vrijelijk en naar eigene keus te bewegen? Maar wie twijfelt er tevens aan, dat velen dat *zelf staan* niet kennen; dat er velen gevonden worden, die door den stroom der dingen, welke hen omringen, worden medegevoerd en inderdaad meer gedeelten schijnen van een groot werktuig; dan ieder een eigen wezen uittmaken, dat verplicht is te handelen, naar eigen inzien te handelen en alles voor zijne eigene rekening te nemen. Men houdt in het algemeen zelfs dat zelf staan voor niet zoo prijzenswaardig; men moet zich weten te voegen en te schikken, men moet volgen, men mag zich niet verzetten tegen gewoonten.

Hoogst nadeelig is de invloed van zulk een leven voor anderen en voor hem die het leidt. Hij dooft in zich alle kracht uit en helpt dit anderen voor hem doen. Het is waar, men moet hier, zoo als in alles, uitersten ver-

mijden, men moet *goede* gewoonten volgen, *goede* gebruiken eerbiedigen. Maar evenzeer is het waar: men moet weten *waarom* men ze volgt, *waarom* men ze eerbiedigt. Anders is men gelijk aan een wrak, dat door de baren der zee geslingerd, niet weet, waar het belanden zal, dat nu eens oost- dan westwaarts bewogen wordt, dat zich nu eens hemelhoog ziet verheffen, om straks in den afgrond intezinken.

Er zijn standen in de maatschappij, voor welken die zelfstandigheid even onmisbaar is, als die standen zelve voor de maatschappij zijn. Onder dezen noem ik dien van Geneeskundigen. Handelen is hier de hoofdzaak en voor handelen is vastheid van geest noodig. Morgen laat zich eene ziekte anders aanzien, als heden en men moet weten, of morgen andere geneesmiddelen aangewezen zijn, een ander geneesplan gevolgd moet worden, als hetgeen men heden gevolgd heeft. Dan komt het te stade onwrikbaar vast te houden, indien slechts schijnzaken ons trachten te misleiden. Straks overkomt den lijder eene on-

gesteldheid, die vereischt, dat een zeer krachtig middel onafgebroken zal toegediend, eene kunstbewerking van de ergste soort ondernomen moet worden; dan is het noodig te staan en te blijven volhouden, al stormt het vragen en weeklagten rondom den geneesheer in groote menigte. Ras is het leven in gevaar, en hoort hij uitboezeming van jammer en ellende en het is de pligt des geneesheers ook nu in staat te zijn, om hulp en troost te kunnen aanbieden, waar dit wordt vereischt. En staat de baar daar aan de deur, die het lijk van den dierbaren zal dragen en wordt zijne geschokte ziel als verscheurd, door de jammerklagen der bloedverwanten, dan is hij nog verplicht van zich te vergen, te blijven die hij was; dan mag hij een traan storten met allen, die van droefenis buiten zichzelve zijn; maar het is zijn pligt zich door zijn gevoel niet te doen overmeesteren.

Wie LANDT in zulke omstandigheden gekend heeft, weet, dat zijne beeldtenis hier staat opgehangen. Hij wist bedroefd te zijn, zooveel geoorloofd was, maar tevens wist hij moed

te houden en troostwoorden anderen toetoevoegen; hij wist begaan te zijn met lijdenden, maar zijn verstand hierdoor niet te doen verbijsteren; hij wist schijnbaar gevaar van wezenlijk onheil te onderscheiden, en met kracht vertrouwen inteboezemen. Men had hem daarom zoo gaarne, indien er bezwaar scheen, of inderdaad bestond; men achte hem onmisbaar in het uur van sterven en was de tijd genaderd, waarop het stoffelijk overschot aan de betrekkingen moest worden ontnomen, dan was het de menschlievende, maar zichzelf gelijk blijvende man, dien men verzocht te komen, of liever, die niet verzuimde zich daar te doen vinden, om woorden van troost in het gescheurde hart uittestorten.

Inderdaad een geneeskundige zonder zelfstandigheid is erger, dan een onkundige, wanneer het op hulp aanbrengen aankomt. Heden geeft hij U krachtige middelen voor hetgeen hij *dan* meent te zien, morgen anderen en hij doet U bezwijken, terwijl gij hem kiest, om het gevaar van uwe zijde af te weren.

Voor ruim twee jaren werd in deze stad, onder de goede zorg van onzen beminden Koning en die van de achtingwaardige Bestuurders dezer Provincie en dezer Stad, eene school opgerigt, waarop men genees- en heilkundigen voor hunnen stand zou vormen. Eene school, waarvan zich onze Stad en onze Provincie veel beloven mogt. Vroeger toch werden heel- en artsennijbereidkundigen door niemand openlijk onderwezen, waren er geene inrigtingen voor dit onderwijs en moest men het dus aan het zoogenaamde toeval wijten, indien men nu en dan eens uitstekende mannen in deze edele kunsten zag te voorschijn komen, die zichzelven geheel en al hadden moeten vormen.

Ieder een, die LANDT kende, achtte hem niet alleen in staat, om aan deze school eene leerstoel naar waarde te bekleeden, maar hield het er zelfs voor, dat hij bij deze inrigting onmisbaar was. Zoo was de stemming van het publiek en zoo ook van de hooge regering

onzes lands. Op de lijst der voordragt, voor den leerstoel in de ontleed- en natuurkunde des menschen de tweede vermeld, werd hij echter, volgens de wet op het hooger onderwijs, tot dien post benoemd. Die zich op de hooge school, de eere der bekrooning met goud, had weten te verwerven, zou volgens die wet de meeste aanspraak hebben op het bekomen van posten in de geleerde wereld.

Er waren er velen, die het onraadzaam achtten, dat LANDT in deze betrekking kwam. Hij moest zich geheel aan zijne geneeskundige praktijk overgeven, zeiden zij. Maar bij hem stond die school hooger aangeschreven, dan deze in de schatting van het algemeen geplaatst was. De leerlingen van die school zouden in het vervolg zijne plaats in het helpen van anderen moeten bekleeden, en hij kon dus niet nuttiger wezen, dan door zijne kennis aan anderen overtecdoen. Ik weet het, die school is in onze stad nog niet zoo geacht, als zij verdient en des noods eischen kan. Den stand van heel- en artsensijbereidkundigen zien velen geheel voorbij en beden-

ken niet, dat deze onder de nuttigste leden der maatschappij behooren, althans moeten behooren, en dat zij dit nimmer kunnen worden, zonder geregeld en goed onderwijs. Zoo dacht er LANDT over, en iedereen, die nadenkt, prijst zijne denkwijze in dezen.

In September 1828 zouden de lessen der leeraren eenen aanvang nemen. Met eene, voor het algemeen toegankelijke inleiding openen sommige leeraren hunne lessen en onder dezen LANDT. Zeer velen snelden naar de plaats, vanwaar hij spreken zou en reikhalsden naar den oogenblik, waarop hij met zijne bijzondere begaafdheid zoude openleggen, welk eenen blik hij op zijne wetenschap geworpen, welk plan hij zich voor zijn onderwijs gevormd had. Hij was gewoon bijzonder bevallig te spreken, met klem en nadruk en in vloeienden stijl, versierd door goede keuze van woorden. Dit maakte, dat hij algemeen met bijzondere belangstelling gehoord werd, en men zeer voldaan over en ingenomen met de zaken, die hij had voorgedragen, de plaats verliet.

Sedert dien tijd gaf hij onafgebroken onderwijs in de genoemde takken van studie, en had het genoeg van zeer over zijne leerlingen te kunnen roemen. Hij vergde van hen het uiterste, maar mogt dit doen, omdat hij van zichzelf niet minder vergde. Hier van strekke ten voorbeelde, dat hij in den laatsten tijd, door zijne praktische bezigheden den ganschen dag bezet, niet voor des avonds laat zijne leerlingen konde onderwijzen, en zij, die hem met kennis van zaken hebben gehoord, weten, hoezeer hij, na zoo veel inspanning van geest en ligchaam, nog in staat was, helder, duidelijk en met nut te spreken.

Door eenen bekwamen helper, hem toegevoegd, waren voor de ontledkundige lessen de deelen van het menschelijk ligchaam behoorlijk voorbereid, en hoezeer hij niet meer dan enkele oogenblikken instaat was geweest deze deelen vóór het geven zijner lessen te bezigtigen, kon hij echter en naauwkeurig en ordelijk voor de vuist alle deze deelen beschrijven, hunne onderlinge betrekking en

verrigtingen aanduiden; in een woord: onderwijs in ontleedkunde geven, zoo als dit een bekwaam ontleedkundige zoude gedaan hebben, die zich eenen ganschen dag voor zulk eene les had voorbereid. Zoo getrouw was hem zijn geheugen, zooveel had hij bewaard van vroegeren tijd, van zijne uitgebreide academische studie; want ieder een, die weet, hoe uitvoerig zijne geneeskundige betrekkingen waren, weet, dat hij tot zijne voorbereiding voor zulk onderwijs, geene uren konde afzonderen.

Met het geven van zijne lessen in de natuurkunde van den mensch was het eveneens gelegen. Hiervoor moest hij zich echter voorbereiden; want de gedaante dier wetenschap was, sedert zijnen academietijd, zeer veranderd. Dit geschiedde grootendeels in vacantie tijden, voor het begin der lessen. Doch ook van dezen was hij gewoon te zeggen: » dat hij uit de oude doos putten moest, » of het hem onmogelijk zoude zijn in deze » betrekking te blijven." Het is waar, hij was van zulk eene wijze van onderwijs geven

afkeerig; hij wist te goed, dat men zich aan het geven van onderwijs zoo niet geheel, althans voor een groot deel moet kunnen overgeven. Hierover sprak hij dagelijks, en deelde zelfs eens zijn gevoelen en dat van zijne medeleeraren hierover, ter bevoegder plaatse mede. Maar aan onze inrigting was dit onmogelijk; hetgeen destemee te bejamen is, omdat onze geneeskundige school hierdoor niet half het doel treft, hetwelk zij zoude kunnen treffen. De belangstellende onderwijzer LANDT was hiervan zoo doordrongen, dat de geneeskundige school van Rotterdam hem, om deze reden alleen, van haar moest zien vertrekken, om zich aan die van Amsterdam te gaan verbinden.

In de natuurkunde van den mensch heeft men in de laatste jaren veel nieuws ingevoerd; maar niet alles even goed. Voor iemand van minder gelukkige vermogens, zou de keuze, tusschen de velerlei zeer uiteenlopende zaken, een der moeilijkste dingen geweest zijn; voor LANDT was dit eene niet noemenswaardige zaak. Als ik hierover in bijzonderheden

met hem sprak, zoo zeide hij: » dat vindt » zich van zelf,» en ik dacht dan hierbij, dat regt hebt *gij* om zóó te spreken. Hij hield de natuurkunde van den mensch voor eene natuurkundige wetenschap en niet, zoo als sommigen, voor eene bovennatuurkundige. Hij verdiepte zich niet in het nasporen dier onbekende oorzaken van bekende uitwerkse-
len, die wij *krachten* noemen, maar trachtte op eenvoudige wijze de verschijnselen des levens te verklaren. Hij had niet minder eenen afkeer van die proefondervindelijke natuurkunde des menschen, dat dwingen van de natuur, om te antwoorden op de voorgestelde vragen door den onderzoeker. Hij wist wel, dat men door dwingen geene goede antwoorden krijgen kan, en laakte dus deze wijze van de natuurkunde des menschen te beoefenen, voor zijne leerlingen onophoudelijk. Dit meende hij moest hij doen, omdat zij, hoewel niet op zijnen raad, echter nu en dan van boeken gebruik maakten, waarin deze proefnemingen op den voorgrond gezet worden. Eenvoudigheid was in zijn

onderwijs het eerste en het laatste, waarnaar hij trachtte.

Het zou, na al hetgeen wij reeds van den waarlijk braven man gezegd hebben, herhalen wezen, indien wij hem als belangstellend onderwijzer wilden leeren kennen. Wie kan zich hem anders denken, als hartelijk verlangende, dat zijne leerlingen toch vruchten van zijn onderwijs wegdragen, toch ijverig op den betreden weg voortgaan mogten. Telkens hield hij hun hunne hooge roeping voor en zocht, door bij hen achting voor hunne studie optewekken, hen aantemaneu tot onophoudelijk streven naar die zelfteyredenheid, die men heeft, als men ieder oogenblik heeft getracht te doen, wat men vermag. Zijne vriendschap schonk hij ruimschoots aan allen, die slechts hunnen pligt betrachtten; maar hij kon de traagheid, de vadzigheid, de onnadenkenheid, inzonderheid de zedeloosheid, bij die enkelen onzer kweekelingen, geenszins dulden, om dezelfde reden, die hem tot aanmoediging der vlijtigen, belangstellenden en zedelijk goeden aanspoorde. Zijne leerlingen

achtten hem hoog, en droegen hem om strijd die liefde toe, die een verzorger van het beste, dat een mensch heeft, verdient, indien hij met moederlijke zorg de teedere, ontluikende verstanden poogt te rigten en te buigen en te scherpen en kracht te geven, het geheugen met de nuttigste zaken ruimschoots te voorzien, en hierdoor der maatschappij zoo veel schoons toetebereiden, dat het eenvoudig menschenverstand buiten staat is, van de nuttige gevolgen het duizendste nategaan. Op nageslachten werkt het bestaan van zulk eenen onderwijzer der jeugd nog evenzeer, als hij op zijne tijdgenooten vermogt te doen.

Als onderwijzer bezat hij de onmisbare hoedanigheid in eene hooge mate, om te herhalen en nogmaals te herhalen, wat hij gezegd had. Hij was gewoon op zijne lessen zeer yrij te spreken, niet voortlezen, veel minder te orëren; maar te verklaren, te spreken tot zijne leerlingen over zaken, niet in zich zelve daarheen te redneren. Hij had de gewoonte, om rond te zien, op het gelaat der discipelen te lezen, of zij hem verstonden,

de zaak begrepen , en bespeurde hij er een , die niet op de gewenschte hoogte was , zoo wist hij , zonder vervelend herhalen , hetzelfde in andere bewoordingen te uiten. Van hier , dat hij vergen mogt , dat zijne leerlingen kennis van zaken hadden. Strengelijk waren dus zijne lessen , die hij gaf , om zich te overtuigen van de vorderingen , door hen gemaakt. Een enkel woord zelfs ging hij niet voorbij , indien dit minder naauwkeurig ware geuit. Getuige hiervan het openbaar onderzoek in het vorige jaar , van de leerlingen onzer school ondernomen. Iedereen , die hierbij tegenwoordig was , sprak van zijne naauwkeurigheid en helderheid in het vragen , en indien alle de tegenwoordigen ten uitersten te vreden waren over de vorderingen , die onze leerlingen hadden gemaakt ; men was dit met name van die , welke op ontleed- en natuurkunde des menschen betrekking hadden. — Dit zelfde openbaar onderzoek kon andermaal getuigen van de achting , die hij voor onze school gewoon was te koesteren , toen hij in den aan-

vang van hetzelfde, als Secretaris van Lectoren, door zijne medeambtgenooten hiertoe gekozen, een verslag uitbragt: over de oprigting en het wedervaren van onze school, in het eerste jaar van haar bestaan. Dit verslag, aan het algemeen bekend gemaakt, zal beter hiervan getuigen, dan mijne eenvoudige woorden zouden vermogen.

Maar onze bloeiende school mogt hem slechts twee jaren bezitten. De dood van eenen der kundigste, der verstandigste Geneesheeren, de dood van den onvergetelijken THUISSEN, had een leerstoel aan de geneeskundige school van Amsterdam doen ledig worden. LANDT wilde men hiervoor en niemand anders. Moeijelijk was hem zijne keuze. De lust voor studie, de overtuiging van daar in zulk eenen uitgebreiden kring in de geneeskundige praktijk zelve werkzaam te zijn, aan de eene; zijne hartelijke vrienden, zijne nuttige praktisch geneeskundige betrekking alhier, aan de andere zijde, maakten hem zijne keuze moeilijik. Maar ieder, die het wel met hem meende, mogt hem niet

dringen alhier aan zijn wankelend leven spoedig een einde te maken. Zijne zwakke borst was hem in zijne drukke bezigheden menigmaal hinderlijk, en hij zelf beklaagde zich menigwerf te voorzien, nog slechts eenen korten tijd voor zijne betrekkingen te zullen kunnen leven. Het aanzoek was geheel ongezocht, en, zoo als men van die stad verwachten kon, in den goeden vorm; want men weet daar wetenschappen, en wetenschappelijke menschen op prijs te stellen.

De slotsom van dit alles was, dat hij het besluit nam, ons te gaan verlaten. De gansche stad sprak er van; iedereen had hem gekend en hooggeschat, iedereen, die weinigen slechts uitgezonderd, die hem nijdig waren, treurde over het aanstaande verlies.

Zijnen nieuwen werkkring opende hij met warmte. Maar slechts voor korten tijd. Niet meer dan ruim vier weken was hij daar werkzaam. Eene zinkingkoorts bond hem aan zijne legerstede, die hij voor eene afwis-

selende , niet voor eene doorgaande aanzag. De dag , waarop hij in het openbaar , ter aanvaarding van zijnen post , zou redenen , was bepaald , en aangekondigd op den 1st Novemb. 1830. Intusschen klonn zijne ziekte; de toestand van zijne borst maakte het weldra bedenkelijk , spoedig zorglijk , gevaarlijk , en , ja ! hij ontsliep onze dierbare vriend , den dag voor dien , op welken hij zijne nieuwe loopbaan aanvaarden zou. God had eenen anderen kring voor hem bestemd.

Zijn stoffelijk overschot werd naar zijne geboortestad , de stad zijner inwoning , zijner betrekkingen overgebracht. Daar behoorde dit te huis : zoo sprak men algemeen. Zijne leerlingen , die hem diep betreurden , bestelden dit ter aarde en een groot aantal van vrienden , waren met zijne naaste betrekkingen ongeroepen bijeen , om eenen traan te storten bij het sombere graf van hunnen dierbaren. Een achtingwaardige mond sprak daar hartelijke woorden.

Aandoenlijker dan immer was dit dalen ten grave van de asch van eenen afgestorvenen ,

en ieders gescheurd gemoed verliet deze rust-
plaats met den wensch : » dat ieder zich een
» voorbeeld kiese, aan onzen onvergetelijken
» vriend, aan eenen der verstandigsten en
» kundigsten van onzen tijd, aan den warm-
» sten voorstander van het ware en goede.”

Die bloem is maar verplant, en wel in schooner dreven,
Waar nooit het oog den storm en zijn verwoesting ziet.
Neen, ween niet, dierbre Vriend! gij hebt geen schat verloren,
Gij vindt dien eens weêrom in hooger zaligheid. —

A. SIMONS.

















